

VLADIMÍR KÖRNER

ÚDOLÍ VČEL

CHARAKTERISTIKA UMĚLECKÉHO TEXTU

Také mnich Blasius hledal radu.

– Čistí? – opakoval zamyšleně do ticha. – Povím ti něco. V kraji, odkud jsem přišel, se stal takový případ. Když jsem byl ještě malý a než se mě ujali milosrdní mniši. Byl hlad a vypukl mor. Chytili pískaře na Nábě, který jedl mrtvé – – oběsili ho pro výstrahu. V noci pak vyhrabala jeho žena tělo a snědla je se svými dětmi. –

Armin von der Heide povstal od oltáře a řekl:

– Pak měla být utracena jako on! –

– A co děti? – zeptal se živě mnich Blasius, aby ho zaskočil.

Ale zasdálo se mu, že mu neodpověděl hlas lidský, ale jenom ozvěna v kapli. Ozvěna, před kterou se bezděky zachvěl.

– Ano, – říkal tvrdě Armin von der Heide, – i ony! –

– Děti? – polkl pro jistotu mnich. – Copak nebyly čisté? –

– Není rozdílu, – odpověděl křížák bez sebemenšího prodlení. Prostě, jako by si otřel rukávem krůpěj z obličeje.

– Pak by nezůstal naživu jediný člověk, – užasl Blasius. – Život by zanikl. –

A tu slyšel něco, co se blížilo udeření hromu.

– Necht' zanikne! – zvolal Armin von der Heide a na jeho úzkém obličeji se objevil strnulý, ukrutný rys.

Analýza uměleckého textu

- **zasazení výňatku do kontextu díla**

Ke konci knihy, když Armin dorazil do blízkosti Vlkova.

Část první – Vlci

Malý Ondřej si hraje, zatímco probíhá svatba jeho otce s mladinkou nevěstou. Matka Ondřejovi zemřela před čtyřmi lety, ale chlapec se s tím ještě nesmířil. Nové matce, která je jen o málo starší než on, přinesl květiny, pod něž schoval netopýry. Nevěsta se jich polekala, otec v rozrušení popadl Ondřeje a praštil s ním o zem. Otec nad chlapcem pronese slib, že jestli se probere a přežije, zaslíbí ho Bohu.

Ondřej z Volfenberka (= z Vlkova) se ocitá mezi řádovými bratry kdesi u moře. Pod ochranu si ho bere křížák Armin von der Heide a tito dva muži jsou stále spolu. Z řádu prchá člen Rotgier, kterého nachází na břehu řeky právě Ondřej. Rotgier nejprve Ondřeje přemlouvá, aby uprchnul s ním, ale poté ho udeří po hlavě a brodí se přes řeku sám. Brzy je lapen a po návratu do kláštera předhozen vyhladovělým psům. Ondřej se modlí, ale pomýšlí na útěk také.

Ondřej z řádu utekl během silného deště, který smývá jeho stopy. Přespál poblíž osady a ráno chtěl po místním starci, aby ho převezl na druhý břeh Visly. Ten ale odmítnul, skočil do vody a Ondřeje nechal na loďce. Celá ves se bojí, že se křížáci budou mstít za to, že pomohli zběhovi. Armin je Ondřejovi v patách, chce ho najít za každou cenu. Brzy se Armin dostane na území Čech a pátrá po Ondřejovi. Narazí na slepou dívku a lovce, kteří během rozhovoru nechtěně prozradí, že Ondřej je blízko. Ten byl mezitím pronásledován vlky a je ve zbídačeném stavu. Našel si nocleh u uhlířů, kteří mu slíbili koně, když jim přes noc pohlídá milíře. Ondřej se zde setkává s dívkou Dorotou, kterou si pamatuje z dětství. Než však stihnou strávit společnou noc, na místo přiběhnou uhlíři s Arminem. Strhne se boj, při němž se Armin Ondřeje zastane a pobije téměř všechny muže.

Ondřej a Armin se vydávají na cestu zpět do kláštera, ale Ondřej je rozhodnutý znovu prchnout. Když Armin pije z potoka, udeří ho do hlavy a odjíždí na koni domů.

Část druhá - Včely

Ondřej přichází na rodný statek. Hned u vrat se dozví, že jeho otec je mrtvý. Nevlastní matka Lenora je z příchozího nespává, ale ostatní mají radost. Lenora vede s Ondřejem před spaním rozhovor, líčí mu život na statku po smrti otce. Večer se Lenora modlí za to, aby se do domu nevrátilo zlo, které odešlo do hrobu. Doufá, že Ondřej není tyran jako jeho otec. Ráno se Ondřej rozhodne probudit k životu zdejší ponurou náladou. Rozesměje místní ženy a jde zjistit, v jakém stavu je místní úl. Od pacholka se dozví, jak zemřel jeho otec – při lovu si vypíchnul oko, a když psi vycvičení na zabíjení ucítily krev, svého pána rozsápali. Pacholek také líčí, jak byla Lenora týrána a že porodila mrtvou holčičku.

Ondřej a Lenora jsou si stále blíží, avšak do kraje přijíždí Armin. Nejprve zamíří za místním mnichem Blasiem. Z jejich rozhovoru vyplývá, že Armin je krutý a za jediný vhodný trest pro hříšníky pokládá smrt.

Blasius oddal Ondřeje a Lenoru a ve dvoře se koná svatební hostina. Manželé na ni pozvali všechny žebráky z okolí. Mezi vraty se objevuje i Armin, je usazen ke stolu a Ondřej mu nabízí, aby zde žil s nimi. Rozverní svatebčané Armina okukují, Ondřej řekne Lenoře, aby Armina políbila, a to vše Armina zraňuje. Jakmile Lenora odejde do pokoje, aby se připravila na svatební noc, Armin ji sleduje a podřízne jí hrdlo. Ondřej nechá Armina rozsápat psy.

- **téma a motiv**

téma: smrt hříšníků

motivy: mor, kanibalismus, děti, křížák, mnich

- **časoprostor**

prostor: ves Vlkov v údolí, kde je hodně včel, a Prusko – sídlo křížáckého řádu Stumm

čas: 13. století

- **kompoziční výstavba**

Kniha je rozdělena na dvě části.

Děj je vyprávěn chronologicky.

- **literární forma, druh a žánr**

próza, epika, baladická historická novela

- **vypravěč / lyrický subjekt**

vševědoucí vypravěč v er-formě

- **postava**

Ondřej z Vlkova – člen řádu proti své vůli, přemýšlivý, odvážný – z řádu prchá, pracovitý, odhodlaný vybudovat si vztah s Lenorou a změnit zvyky na statku

mnich Blasius – pokorný, hodný, snaží se vyjít vstříc svým „ovečkám“, je ochotný požehnat Lenoře a Ondřejovi

Armin von der Heide – pruský křížák, který měl Ondřeje pod svou ochranou a nedbá na to, že Ondřej byl do kláštera odveden proti své vůli, náboženský fanatik, neumí odpouštět, krutý, zároveň svým způsobem závislý na Ondřejovi, vrah, zabil Lenoru

Lenora – Ondřejova nevlastní matka a později manželka, Ondřejův otec ji týral, ona byla poslušná a oddaná manželka, ačkoli trpěla, zpočátku nedůvěřivá, vidí na Ondřejovi otcovy rysy, sebetřýznitelka, bičovala sama sebe

- **vyprávěcí způsoby**

přímá řeč: Blasius, Armin von der Heide
pásmo vypravěče jen na malém prostoru

- **typy promluv**

dialog Blasia a Armina von der Heide

- **jazykové prostředky a jejich funkce ve výňatku**

řečnická otázka   *Čistí?*

věta zvolací   *Pak měla být utracena jako on!*

inverze   *mu neodpověděl hlas lidský*

slovo zastaralé   *necht*

+ v textu se často objevuje náboženská terminologie, úryvky latinských písní a modliteb

- **tropy a figury a jejich funkce ve výňatku**

personifikace   *neodpověděl hlas lidský, ale jenom ozvěna v kapli. Ozvěna, před kterou se bezděky zachvěl.*

přirovnání   *Prostě, jako by si otřel rukávem krůpěj z obličeje.*

Literárněhistorický kontext

- **kontext autorovy tvorby**

2. polovina 20. století

Vladimír Körner (* 1939, Prostějov)

- prozaik, autor baladických historických próz
- filmový a televizní scenárista
- rodina původem ze Sudet, Vladimír se narodil při přesunu do vnitrozemí
- dětství prožil v Uhřetěvsi u Kojetína
- otec úředník, vedoucí odbojové organizace, padl ve válce
- stěhování do Zábřehu na Moravě
- vyučil se sedlářem a podkovářem
- vystudoval dramaturgii na Filmové průmyslové škole v Čimelicích, poté FAMU dramaturgii
- pracoval jako dramaturg a scenárista ve Filmovém klubu Barrandov
- od r. 1991 spisovatelem z povolání
- krátce přednášel na FAMU
- vždy hodně cestoval – Polsko, NDR
- je držitelem Státní ceny za literaturu z roku 2006

rysy díla:

baladické ladění

pohledy do vnitřního světa hrdinů

filozoficko-psychologický podtext

ničivost války i dlouhou dobu po jejím konci, marné hledání jistot

často historický rámec – vystihuje neustálé lidské hledání a bloudění (zlo je věčné)

prožitky války – *Střepiny v trávě*, *Slepé rameno*, *Adelheid*

10. století – *Smrt svatého Vojtěcha*

13. století – *Písečná kosa*, *Údolí včel*

30letá válka – *Lékař umírajícího času*, *Psí kůže*

prusko-rakouská válka – *Post bellum*, *Život za podpis*

1. světová válka – *Anděl milosrdenství*

2. světová válka – *Zánik samoty Berhof*, *Zrození horského pramene*

→ filmové scénáře: *Adelheid*, *Čas jeřabin*, *Deváté jméno*, *Kukačka v temném lese*, *Údolí včel*, *Zánik samoty Berhof*, *Lékař umírajícího času*

- **literární / obecně kulturní kontext**

Česká historická próza 2. poloviny 20. století

Česká historická próza:

Vladimír Neff (1909–1983)

- spisovatel, překladatel, scenárista
- vypravěčský talent, jeden z nejplodnějších autorů 20. století
- ironie, parodie, nadhled, z knih patrný veliký rozhled
- historická tematika:

Srpnovští páni – z období husitských válek

pentalogie *Sňatky z rozumu* – rodina Bornů a Nedobylů, česká společnost od poloviny 19. stol. do r. 1945

trilogie *Královnynemají nohy*, *Prsten Borgiů*, *Krásná čarodějka* – osudy šlechtice Petra Kukaně z Kukaně v 17. stol.

Václav Kaplický (1895–1982)

- prozaik – promyšlená kompozice, archaický jazyk (návaznost na Vančuru)
- série románových kronik o selských bouřích v 17.–19. st.: *Rekruti*, *Zařatá pěst*
- Kladivo na čarodějnice* – román podle autentických dokumentů, zfilmováno
- Život alchymistův* – román, hlavní hrdina Edward Kelley

František Kožík (1909–1997)

- spisovatel, dramatik, scenárista, libretista
- víc než 100 děl, různorodá tematika
- Největší z pierotů* – nejznámější K. román, o životě francouzského mima Gasparda Debura (1796–1846), který pocházel z Kolína
- Básník neumírá* – o životě portugalského básníka Luise de Camões
- Bolestný a hrdinský život J. A. Komenského*
- Po zarostlém chodníčku* – o skladateli Leoši Janáčkově
- Miláček národa* – o životě J. K. Tyla

Miloš Václav Kratochvíl (1904–1988)

- prozaik, scenárista
- vystudoval historii a archivnictví
- psychologická próza, historické romány, tvorba pro film
- Bludná pouť* – prvotina, 3 povídky – 3 osudy zemanů, paralela stavovského povstání a mnichovské zrady
- Osamělý rváč* – o vojevůdci Rudolfa II. Rusworma
- Král obléká halenu* – o králi Václavu IV.
- Mistr Jan* – román o vzniku učení Jana Husa
- Evropa tančila valčík* – události předvečer a průběhu 1. sv. války

Jiří Šotola (1924–1989)

- básník, prozaik, dramatik, herec, režisér
- hercem a režisérem v Hradci Králové
- válečná tematika, obyčejní hrdinové, krátké věty, úsečné dialogy, ironie, využití archaismů
- Tovaryšstvo Ježíšovo* – románová epopej z konce třicetileté války, panství Košumberk
- Kuře na rožni* – román z doby napoleonských válek, zběh Matěj Kuře se přidá k potulným hercům a dostane se s nimi až do Benátek
- Svatý na mostě* – o Janu Nepomuckém, který byl r. 1393 shozen do Vltavy

Další údaje o knize:

- **dominantní slohový postup:**

vyprávěcí

- **vysvětlení názvu díla:**

Údolí včel – včely jsou pro Ondřeje symbolem domova, v údolí se včelami měl svůj klid

- **posouzení aktuálnosti díla:**

Dílo není aktuální, tematika je historická.

- **pravděpodobný adresát:**

Kniha poukazuje na zaslepenou oddanost bohu (Armin), která již nemá s vírou nic společného. Armin byl takový fanatik, že v něm převážilo zlo.

- **zařazení knihy do kontextu celého autorova díla:**

Vladimír Körner je autorem několika filmových scénářů, podle nichž byly později napsány knihy, anebo naopak knih, podle kterých byl natočen film:

Adelheid, Údolí včel, Zánik samoty Berhof, Lékař umírajícího času

Údolí včel je jedna z mála knih, která má svoji filmovou předlohu (teprve podle výborného filmu Františka Vláčila byla novela napsána.)

- **tematicky podobné dílo:**

tematika křižáků: Henryk Sienkiewicz – dvoudílný román *Křižáci*

- **porovnání s filmovou verzí nebo dramatisací:**

film Údolí včel – drama, historický, natočen roku 1967

režie František Vláčil

hrají Jan Kačer a Petr Čepek

hodnocen 86 %, jedná se o 270. nejlepší film (dle www.csfd.cz)